

В. В. Здольник,
аспірант, Міжрегіональна Академія управління персоналом

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.11.209

АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

V. Zdolnik,
Postgraduate Student, Interregional Academy of Personnel Management

ACTIVATION OF INNOVATIVE ACTIVITIES OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

Уточнені та конкретизовані для умов української економіки основні поняття "інновації" як економічної категорії та її похідних понять у ширшому трактуванні, ніж в даний час оперує практика. Досліджено діючі класифікації інновацій та запропоновано нову структуру ознак побудови класифікатора інновацій. Розглянуто та проаналізовано основні напрями наданих пропозицій щодо державної інноваційної політики на сучасному етапі.

Визначено роль, місце та політику підприємств у сфері інвестицій як найважливішого складового елемента інноваційної діяльності підприємства, при цьому встановлено, що головною умовою високої ефективності інновацій є висока кваліфікація, сумлінність та зацікавленість персоналу, насамперед провідних фахівців, учасників розробки та реалізації проектів інновації. Виявлено основні засади формування інвестиційних коштів підприємства та запропоновано організаційно-економічну модель (алгоритм) формування інноваційної стратегії підприємства.

Досліджено структуру та систему показників, що комплексно характеризують різні сторони інноваційних проектів, та показано принципову можливість та доцільність формування банку даних інноваційних проектів промислового підприємства. Проведено аналіз та встановлено принципово можливі джерела фінансування інноваційних проектів. Встановлені зв'язок, послідовність та завдання підприємства у проведенні маркетингових досліджень з пошуку інвесторів, з урахуванням ефективності інноваційних проектів. Встановлено, що у розрахунках ефективності слід використовувати методики, що дозволяють визначити підприємницьку, бюджетну та економічну ефективність. У розрахунках мають враховуватися інфляційні тенденції. Розроблено фінансову модель оцінки інноваційних проектів та вибору оптимальних джерел їх фінансування.

Запропоновано механізм активізації інноваційної діяльності з використанням взаємодії промислового підприємства з програмою та проектами зарубіжних країн, що дозволяє підприємству скоригувати інноваційну та інвестиційну стратегії з метою їх оптимізації та більшої відповідності зовнішньому середовищу (торгівлі) та внутрішньому потенціалу підприємства.

Показано роль та місце персоналу, його зацікавленість використати ефективні для підприємства розробки реалізації інноваційних програм, у тому числі зовнішні (включаючи зарубіжні) джерела фінансування.

Показано, що навіть за недостатнього інформаційного забезпечення використання наявних ефективних прийомів дозволяє підприємству отримати реальну можливість пошуку джерел фінансування (внутрішніх та зовнішніх) інноваційних проектів.

The main concepts of "innovation" as an economic category and its derivatives in a broader interpretation than currently used in practice are clarified and specified for the conditions of the Ukrainian economy. The current classifications of innovations are studied and a new structure of the features of constructing an innovation classifier is proposed. The main directions of the proposals made regarding the state innovation policy at the present stage are considered and analyzed.

The role, place and policy of enterprises in the field of investment as the most important component of the innovation activity of the enterprise are determined, while it is established that the main condition for high efficiency of innovations is high qualification, conscientiousness and interest of personnel, primarily leading specialists, participants in the development and implementation of innovation projects. The main principles of the formation of investment funds of the enterprise are identified and an organizational and economic model (algorithm) for the formation of the innovation strategy of the enterprise is proposed.

The structure and system of indicators that comprehensively characterize various aspects of innovation projects are studied, and the fundamental possibility and expediency of forming a data bank of innovation projects of an industrial enterprise are shown. The analysis was conducted and the fundamentally possible sources of financing for innovative projects were established. The connection, sequence and tasks of the enterprise in conducting marketing research to find investors were established, taking into account the effectiveness of innovative projects. It was established that in efficiency calculations, methods should be used that allow determining entrepreneurial, budgetary and economic efficiency. The calculations should take into account inflationary trends. A financial model for evaluating innovative projects and selecting optimal sources of their financing was developed.

A mechanism for activating innovative activity using the interaction of an industrial enterprise with the program and projects of foreign countries was proposed, which allows the enterprise to adjust the innovation and investment strategy in order to optimize them and better correspond to the external environment (trade) and the internal potential of the enterprise.

The role and place of personnel, their interest in using effective for the enterprise development and implementation of innovative programs, including external (including foreign) sources of financing, is shown.

It is shown that even with insufficient information support, the use of existing effective methods allows the enterprise to obtain a real opportunity to find sources of financing (internal and external) for innovative projects.

*Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційні проекти, промислові підприємства.
Key words: innovation activity, innovation projects, industrial enterprises.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Актуальність теми дослідження викликана тим, що в умовах старіння та глобального скорочення виробничого потенціалу в Україні та зменшення витрат на його оновлення у галузях відбулося загрозливе зниження обсягів виробництва взагалі, та наукомістких видів продукції зокрема. Відомо, що економічна криза дезорганізує інноваційний процес. Тому перехід до стратегії зростання нині потребує активізації інноваційної діяльності, інтеграції виробничих, наукових та комерційних структур та залучен-

ня інвестицій, а також створення умов, що сприяють інноваційному процесу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичною та методичною основою дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних учених з проблем ринкової економіки, менеджменту, управління підприємством.

При виконанні дослідження використано теоретичні та концептуальні підходи, методичні матеріали, що містяться у працях учених-економістів: Д. Гарнера, Дж. Грейсона, Т. Коно, Ф. Янсена, М. Портера, Й. Шумпетера та ін.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Провести аналіз та визначити напрями активізації інноваційної діяльності промислових підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На основі проведеного аналізу встановлено, що конкурентоспроможність продукції підприємства безпосередньо залежить від досконалості та гнучкості інноваційного розвитку. Досліджено та підтверджено висновки українських економістів про циклічність фаз розвитку промислового виробництва [1, 2, 3]. Визначено, і це підтверджується практикою, що у періоді довгих хвиль понад десять років відбувається зміна пасивної частини капіталу, а й за цикли протяжністю 7—10 років відбувається заміна активної частини капіталу, й у період коротких хвиль 3—3,5 року відбуваються ринкові кон'юнктурні зміни за видами продукції. Звідси випливає, що підприємства та організації, що вписуються в цикли (фази) технологічних укладів мають суттєві конкурентні переваги, що підтверджується досвідом промислово розвинених країн, що переходять від четвертого — п'ятого технологічного укладу, до нового — інформаційного.

Виявлено сутність інноваційної діяльності підприємств у широкому діапазоні. Прийняті у нашій країні завдання інноваційного розвитку на концепціях, програмах та інших нормативних актах більше відповідають розширеному діапазону поняття інноваційної діяльності. Таким чином, інноваційна діяльність включає процеси розробки інновацій, реалізацію результатів закінчених наукових досліджень та розробок, інших науково-технічних досягнень у новий чи вдосконалений продукт, у новий чи вдосконалений технологічний процес, що використовується у практичній діяльності, а також пов'язані з цим додаткові наукові дослідження та розробки.

Метою державної інноваційної політики у перспективі є створення умов для сталого економічного зростання виробництва, виходу інноваційної конкурентоспроможної продукції на внутрішній та зовнішній ринки. А для цього державою практично створюються всі необхідні передумови (правові, організаційні, податкові тощо). Тому промисловим підприємствам у відповідність до державної політики необхідно визначити власну стратегію інноваційного шляху розвитку: нарощування, запозичення або перенесення. Для вибору з них конкретної стратегії підприємству слід орієнтуватися в характеристиках інновацій, які мають бути відображені в їхньому класифікаторі.

Скористатися ефективними стратегіями можуть у повному обсязі, лише підприємства здатні до сприйняття, які мають інноваційний виробничий потенціал, що включає: трудовий потенціал, потенціал засобів виробництва, інформаційний тощо. Серед усіх компонентів виробничого потенціалу найбільшу складність у підготовці до сприйняття інновацій представляють кадри, зокрема інженери та інші фахівці, включаючи керівників.

Тому у сфері інновацій кадри вимагають постійної та всебічної підготовки, перепідготовки та підвищен-

ня кваліфікації протягом усього періоду роботи, щоб були здатні ефективно виконувати свою роботу. Пропонується методика оцінки придатності працівників, що ґрунтується на наступних показниках: освіта, стаж роботи, організаційний досвід, ступінь науково-професійної підготовленості, наукова продуктивність, наявність нагород та заохочень, здатність до колективної роботи, суспільно-політична активність. У методі передбачено встановлення ваг (значущості) показників у загальній сукупності та коефіцієнтів за обраними показниками у кожній групі категорій працюючих. Отримані оцінки в балах за показниками та за категоріями працівників підсумовуються, і динаміка зміни цих сум характеризує інноваційний кадровий потенціал підприємства. Підтверджено, що у складі життєвого циклу інновації зазвичай виділяють сім етапів діяльності: базові дослідження; прикладні наукові дослідження; науково-технічні; експериментальні розробки; виробництво та комерціалізація; продаж, експлуатація та сервіс; завершення (згорання виробництва).

Дослідження показало, що існує певна залежність між потребою у грошових коштах, рівнями ризиків та ймовірністю отримання інвестицій. Найменша ймовірність отримання інвестування у період, коли потреба у них найбільша (досвідчене виробництво), коли інновації ще не набули статусу "інвестиційної привабливості".

У цей час державна і з боку інвестиційних, інноваційних фондів підтримка відіграє провідну роль. Питома вага організацій, що здійснюють розробку та використання нововведень, становить нині трохи більше 5%. Державна система поки що не забезпечує підприємствам реальної фінансової підтримки. Тому підприємства мають самостійно визначити свою політику, на основі якої і має вироблятися стратегія поведінки. Запропоновано організаційно-економічну модель формування інноваційної стратегії підприємств, яка має забезпечувати політику вироблення її ефективних варіантів, у тому числі на основі "привабливості" інновації та для приватних інвесторів.

На основі цих вимог сформульовано типовий зміст пріоритетного інноваційного проекту, який може претендувати на державну підтримку. Пропонується також встановити єдину форму подання даних, яка дозволить створити базу (банк) даних про вступники, виконувані та виконані розробки. База (банк) даних стане функціональним інформаційним засобом, особливо залучення фінансових інвестицій, як із державних, і недержавних (іноземних, приватних) джерел.

Встановлено, що з організації фінансового забезпечення підприємці керуються такими основними принципами: швидкого та ефективного забезпечення; обґрунтованості та юридичної захищеності фінансових потоків; множинності джерел фінансування для забезпечення маневру грошовими ресурсами; комплексності системи фінансування; адаптивності та гнучкості системи фінансування.

Ці принципи допомагають конкретизувати завдання фінансування інноваційної діяльності, які забезпе-

чують три основні стратегії: створення передумов для безперешкодного здійснення розробки та впровадження інновацій; створення передумов для збереження та розвитку науково-технічного потенціалу підприємств у корпораціях та галузях, у тому числі за пріоритетними напрямками; забезпечення можливостей створення інноваційного сприйнятливих кадрового потенціалу.

Традиції та форми фінансування інноваційної діяльності, прийняті у вітчизняній та світовій практиці систематизуються для практичного використання з урахуванням їх переваг та складностей використання. В галузі оцінки якості проектів (програм), що намічаються до державного та комерційного фінансування системною є їх сертифікація. Сертифікація може визначити розмір зовнішньої державної та недержавної підтримки. Наприклад, сертифіковані виробництва продукції, що не має аналогів у світі, можуть фінансуватися державою до 50%, при сертифікації експорту продукції (послуг) обробної промисловості до 40%, при сертифікації імпорту заміщення — 30%, задоволення платоспроможного попиту — 20%. Сертифікація програм дозволяє проводити аукціони із залучення інвесторів, вона значною мірою підвищує довіру іноземних інвесторів.

Виходячи з цього, для підприємств є обов'язковим розробка комплексу заходів для підвищення привабливості інноваційних проектів. Критерії привабливості можуть бути множинного характеру. Зазначається, що інвестори насамперед зацікавлені у ефективності проектів (програм). Аналіз показав, що найбільш прийнятними є методи, що дозволяють визначити комерційну (підприємницьку), бюджетну та інтегральну (економічну) ефективність.

Комерційна ефективність показує прибутковість інноваційної підприємницької діяльності. Бюджетна — характеризує можливості інновацій з позицій наповненості державних бюджетів. Інтегральна економічна ефективність характеризується сукупністю показників, що відбивають підприємницький дохід, надходження до бюджету та ефективність споживання. Розглянувши показники ефективності визначено, що у розрахунках ефективності завжди повинні враховуватися інфляційні тенденції:

- інфляція обмінного курсу гривні;
- загальна інфляція (зміна рівня цін);
- інфляція збуту конкретної продукції;
- інфляція на змінні витрати;
- інфляція на заробітну плату;
- інфляція на незмінні витрати;
- інфляція на основні фонди, зокрема на землю.

Під час розгляду та використання методів оцінки ефективності інноваційних проектів слід враховувати ризики. Як правило, можливе виникнення трьох видів ризиків: власний ризик проекту — ризик того, що реальні надходження коштів значно відрізнятимуться від запланованих; корпоративний ризик, пов'язаний із впливом реалізації проекту на фінансовий стан підприємства; ринковий ризик, що характеризує вплив реалізації проекту зміну вартості акцій фірми (ринкової вартості фірми).

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

За підсумками дослідження інноваційних процесів за стадіями життєвого циклу робиться висновок, що логістична крива допомагає встановити сутність інноваційних процесів в інноваційному життєвому циклі. Інноваційний цикл зазвичай починається з ліквідації відставання фірми у розвитку її потенціалу, що знижує інноваційну сприйнятливість, а власне, і конкурентоспроможність фірми.

Логістична крива описує розвиток руху інновації (повільно, рівномірно або стрибком) від одного стабільного стану до іншого з максимальними значеннями параметрів. Цей розвиток може повторюватися, а тому основною характеристикою процесу служить так званий "технологічний розрив", який показує відмінність у потенціалах (ефективності), а також обсягу коштів, необхідних для вкладення в нову технологію з метою досягнення її результативності, до рівня заміни. Дослідження показало, що якщо враховувати життєвий цикл інновації, а також розвиток організації, то можна визначити групу інноваційного процесу, що переважає певну стадію життєвого циклу, що не знижує інноваційний потенціал підприємства, а максимально його використовує.

Необхідно враховувати ступінь складності взаємозв'язку функцій та ресурсів, крім фінансових, матеріально-технічних, трудових та інформаційних, у розрахунок повинна приймати організаційна структура, технологія виконання функцій та досвід персоналу щодо вирішення завдань у галузі інноватики. Потреби практики висувають необхідність постійної оцінки структури інноваційного потенціалу. Оцінку пропонується здійснювати в основному двома методами: на основі детальних розрахунків та діагностики.

Література:

1. Ковальська Л. Л. Методичний підхід до аналізу та оцінки розвитку інноваційного підприємництва регіонів України. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2019. Вип. 2. С. 66—72.
2. Яковлев А. І. Інноваційна діяльність як фактор економічного розвитку малих підприємств. Економіка: реалії часу. 2014. № 2. С. 115—119.
3. Багашова Н. В. Бізнес-інкубатори: світовий і вітчизняний досвід створення і функціонування. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. № 11. С. 60—63.

References:

1. Kovalska, L. L., (2019), "Methodological approach to the analysis and assessment of the development of innovative entrepreneurship in the regions of Ukraine", *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny*, vol. 2, pp. 66—72.
2. Yakovlev, A. I., (2014), "Innovative activity as a factor of economic development of small enterprises", *Ekonomika: realiyyi chasu*, vol. 2, pp. 115—119.
3. Bagashova, N. V., (2015), "Business incubators: world and domestic experience of creation and functioning", *Naukovyy visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu*, vol. 11, pp. 60—63.

Стаття надійшла до редакції 23.05.2025 р.